

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО
ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Мацола Ксенія

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту

DOI: 10.32540/2071-1476-2023-3-047

Annotation

Introduction and purpose of the study. The article presents a generalization of the scientific literature on the peculiarities of the development of the system of preschoolers' physical education in European countries. The **purpose of the study** is to analyze and generalize data from literary sources regarding modern trends in the development of physical education in preschool institutions of European countries.

Material and methods. Research is conducted at the Prydniprovsk State Academy of Physical Culture and Sport. The following methods were used during the research: theoretical analysis and generalization of data from scientific and methodological literature and documentary materials, method of system analysis.

Results. The analysis of scientific literature showed a high interest of foreign specialists in the problems of preschool education. In particular, attention is being paid to the importance of physical education and development of children of early and preschool age; an appropriate legislative and program-normative framework is created regarding the organizational foundations of preschool education; a holistic approach to the development, upbringing and education of children is implemented through the integration of various forms of activity, intersectoral cooperation, active involvement of parents in the process of acquiring competences; special attention is paid to the quality of preschool education programs, which should provide for comprehensive development of children, etc.

Conclusions. The system of physical education of preschoolers in Ukraine follows pan-European development trends, which are related to the recognition of the importance of preschool children' education, the implementation of a comprehensive approach to the educational process, the involvement of parents in the process of education and upbringing, variability and integrativeness in the development of educational programs, etc. At the same time, there is a need in Ukraine to improve the normative-legal, program-methodical and content-technological provision of preschool education.

Key words: preschool education institutions, physical education, European countries, children, preschool age.

Анотація

Вступ і мета дослідження. У статті представлено узагальнення наукової літератури щодо особливостей розвитку системи фізичного виховання дошкільників в країнах Європи. **Мета дослідження** – аналіз і узагальнення даних літературних джерел щодо сучасних тенденцій розвитку фізичного виховання у дошкільних закладах європейських країн.

Матеріал і методи. Дослідження проводяться у Придніпровській державній академії фізичної культури і спорту. У ході дослідження використано такі методи: теоретичний аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури та документальних матеріалів, метод системного аналізу.

Результати. Аналіз наукової літератури показав високий інтерес зарубіжних фахівців до проблем дошкільної освіти. Зокрема посилюється увага до значущості фізичного виховання та розвитку дітей раннього та дошкільного віку; створюється відповідна законодавча та програмно-нормативна база щодо організацій-

них основ дошкільної освіти; реалізується цілісний підхід до розвитку, виховання та освіти дітей через інтеграцію різних форм діяльності, міжсекторальну співпрацю, активне залучення батьків до процесу здобуття компетентностей; особлива увага приділяється якості програм дошкільної освіти, що повинні передбачати комплексний розвиток дітей тощо.

Висновки. Система фізичного виховання дошкільників в Україні слідує загальноєвропейським тенденціям розвитку, які пов'язані з визнанням важливості освіти дітей дошкільного віку, впровадженням комплексного підходу до освітнього процесу, залученням батьків до процесу навчання і виховання, варіативністю та інтегративністю при розробці навчальних програм тощо. В той же час, в Україні існує потреба у вдосконаленні нормативно-правового, програмно-методичного та змістовно-технологічного забезпечення дошкільного виховання.

Ключові слова: заклади дошкільної освіти, фізичне виховання, європейські країни, діти, дошкільний вік.

Вступ. На сучасному етапі розвитку освіти в Україні посилюється увага суспільства до вирішення проблем формування особистості, її своєчасного фізичного і психічного розвитку, стимулювання творчої активності. Особливого значення ці проблеми набувають у системі навчання і виховання дітей дошкільного віку, що є одним із найважливіших державних завдань (Пасічник, Петрина, 2012).

Дошкільна освіта в Україні є важливим етапом для цілісного розвитку дитини. Нині її зміст органічно пов'язаний з ідеями Нової української школи (2016): він забезпечує наступність між дошкільною та початковою освітою в умовах шкільної реформи.

У період дошкільного дитинства закладається фундамент здоров'я, формуються життєво необхідні рухові навички, уміння, розвиваються важливі фізичні якості, що свідчить про необхідність правильної організації фізичного виховання, яке має сприяти оздоровленню і повноцінному розвитку дитини.

Досягнення оптимального рівня фізичного здоров'я та фізичного розвитку дітей дошкільного віку служить одним із критеріїв ефективності організації навчально-виховного процесу в закладах дошкільної освіти. Цілеспрямована педагогічна робота із фізичного виховання в закладі дошкільної освіти передбачає вирішення оздоровчих, виховних та освітніх завдань, реалізація яких органічно пов'язана з активною руховою

діяльністю дітей дошкільного віку (Красюк, 2019; Воронов та ін., 2020).

У той же час учені (Пангелова, Круцевич, Пангелов, Рубан, 2023) вказують на постійне зниження стану здоров'я дошкільників, що свідчить про кризову ситуацію у системі дошкільного фізичного виховання через недостатню можливість доступу дітей до дошкільної освіти, обмежену рухову активність, недосконалу нормативно-правову базу, а також невідповідність сучасних вимог, запитів і потреб суспільства.

Удосконаленню та збагаченню вітчизняної системи фізичного виховання дітей дошкільного віку буде сприяти вивчення особливостей і тенденцій розвитку фізичного виховання в закладах дошкільної освіти закордоном, зокрема, у країнах Європи, на етапі входження нашої держави в європейський освітній простір.

Мета – аналіз і узагальнення даних літературних джерел щодо сучасних тенденцій розвитку фізичного виховання у дошкільних закладах європейських країн.

Матеріал і методи. Дослідження проводяться у Придніпровській державній академії фізичної культури і спорту. У ході дослідження використано такі методи: теоретичний аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури та документальних матеріалів, метод системного аналізу.

Результати та дискусія. Фахівці зарубіжних країн солідарні в оцінці значення фізичного вихо-

вання в дошкільний період. Про це свідчить повсюдний тренд до цього аспекту дошкільного виховання.

Тенденцією розвитку дошкільної освіти в світі є наявність розгалуженої мережі закладів дошкільної освіти. У європейських країнах набули поширення заклади дошкільної освіти муніципальної та приватної форм власності: материнські школи, дитячі садки з повним або неповним перебуванням у них дітей (від 3-х до 6-ти років), підготовчі класи початкової школи (для дітей п'ятирічного віку), цілодобові інтернати для дітей від 3-х до 6-ти років, ясельні школи та ясельні класи, ігрові групи, клуби матері й дитини, ясла державного типу, пункти денного догляду за дитиною, клуб малюка та ін. (Парамонова, Протасова, 2001; Сазонова, Зебзеєва, 2014; Красов, Кусай, 2019).

Наявність різних типів закладів дошкільної освіти сприяє охопленню дітей дошкільною освітою, забезпечує рівний доступ до отримання якісної дошкільної освіти, зміст варіативної складової діяльності цих закладів відповідає потребам батьків у розвитку їхніх дітей (Косенчук, 2021).

У той же час, дослідження UNICEF (2019) вказують на певні проблеми, пов'язані з охопленням дітей дошкільною освітою в країнах з різним доходом. Одним із важливих показників виступає Валовий коефіцієнт охоплення дошкільною освітою (Pre-primary gross enrollment ratio), який роз-

раховується як загальна кількість вихованців у закладах дошкільної освіти незалежно від віку, виражена у відсотках від загальної чисельності населення п'ятирічної вікової групи (табл. 1). Дані свідчать про більшу можливість доступу до дошкільної освіти в країнах з високим рівнем доходу (Швеція, Норвегія, Франція, Іспанія, Португалія, Італія, Австрія, Німеччина та ін.). У більшості країн Європи діти відвідують дошкільні або підготовчі класи протягом року перед тим, як вступити до початкової школи, хоча етап дошкільної освіти не є обов'язковим у переважній кількості європейських країн (Kayhan, Pistav Akmese, 2012).

Цілі сталого розвитку поставили перед світом сміливий виклик: до 2030 року забезпечити всіх дітей якісним раннім розвитком, доглядом і дошкільною освітою. Причини цього прагнення зрозумілі – багато досліджень доводять, що основи навчання закладаються в перші роки життя, ще до того, як дитина вступить до початкової школи.

Проте, незважаючи на доведені переваги дошкільної освіти протягом усього життя, половина дітей дошкільного віку у світі сьогодні – тобто щонайменше 175 мільйонів дітей – не охоплені дошкільною освітою протягом цих життєво важливих років, що поглиблює нерівності у здобутті освіти. Дохід сім'ї, освіта, отримана матір'ю дитини, і географічне розташування країни є ключовими факторами, які впливають на відвідування дітьми раннього віку закладів освіти (García, Heckman, Leaf, Prados, 2016; UNICEF, 2019; Mavrić, Fetić, 2022).

Україна належить до країн з нижчим за середній рівнем доходу, проте відсоток охоплення дітей дошкільною освітою є досить високим, що пов'язано з її обов'язковістю та досить широкою мережею дошкільних установ.

За даними наукової літератури (Козак, 2017; Косенчук, 2021; Кремень, 2021; European Commission, 2011; Mavrić M., Fetić, 2022), до основних тенденцій у розвитку дошкільної освіти в європейських країнах можна віднести:

– зростаюче розуміння важливості дошкільної освіти: дошкільне виховання в багатьох країнах є частиною системи освіти. Збільшується відсоток охоплення дітей 4-6 років дошкільною освітою, впроваджується обов'язкова освіта з 5 років.

– комплексний підхід до плекання, виховання та навчання дітей від народження до восьмого року року життя, що полягає у орієнтації на сім'ю, міжсекторальній співпраці та об'єднанні державних, приватних і недержавних ініціатив, програм та послуг.

– участь громадськості та батьків, приватного сектору і релігійних організацій, які беруть участь у фінансуванні процесу виховання дитини дошкільного віку у дошкільному закладі.

– наявність законодавчо визначеної соціальної опіки для дітей від народження до вісімнадцяти років у багатьох розвинутих країнах.

– реалізацію в освітньому процесі закладу дошкільної освіти компетентнісного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного,

Таблиця 1

Валовий коефіцієнт охоплення дошкільною освітою та наявність національного курикулуму в європейських країнах (UNICEF, 2019)

Країна	Коефіцієнт, %	Обов'язковість дошкільної освіти	Наявність національного курикулуму
Австрія	104,22	не обов'язкова	немає
Бельгія	116,10	не обов'язкова	немає
Греція	46,32	обов'язкове навчання з 5 років	національна програма
Данія	95,79	не обов'язкова	відповідальність педагогів
Іспанія	95,38	не обов'язкова	існує
Італія	98,20	не обов'язкова	національні рекомендації
Нідерланди	95,11	не обов'язкова	немає
Німеччина	108,46	добровільна/обов'язкова	немає
Норвегія	95,90	не обов'язкова	існує
Польща	69,57	1 рік навчання обов'язковий	існує
Португалія	93,38	не обов'язкова	відповідальність педагогів
Словенія	91,72	не обов'язкова	існує
Угорщина	81,61	не обов'язкова	національна програма
Україна	84,41	обов'язкова	державний стандарт
Фінляндія	83,44	не обов'язкова	національна програма
Франція	105,11	не обов'язкова	національна програма
Чехія	105,15	1 рік навчання обов'язковий	існує
Швеція	94,08	не обов'язкова	існує

інклюзивного підходів, що ґрунтуються на принципах дитиноцентризму, культуровідповідності, інтеграції, багатоманітності тощо.

Важливо, що підвищення рівня ефективності та якості змісту дошкільної освіти кожної дитини із раннього віку забезпечується освітніми стандартами, програмами розвитку, що засновані на цінностях й забезпечують можливість для розкриття дітьми власного потенціалу. Означена тенденція також реалізується у співпраці з батьками.

Програми дошкільного виховання та освіти розроблені відповідно до потреб сучасного суспільства та формують надзвичайно важливе виховне та освітнє середовище для всіх дітей. Програми не скасовують, а доповнюють функцію сімейного виховання. Співпраця із сім'єю є обов'язковим компонентом стратегії дошкільного закладу.

Більше уваги приділяється якості програм для дошкільного віку, обговорюються процедури, адекватні розвитку, стосунки «дорослий – дитина», розмір групи тощо. Освітні аспекти програм більш акцентовані, але в рамках цілісного підходу. Виховання та освіта вважаються невіддільними частинами одного процесу.

Головні цілі програм дошкільного виховання полягають у навчанні вмінню вчитися та стимулювати соціальний розвиток. Багато програм підкреслюють важливість гри та творчості, стимулюють розвиток, участь батьків.

Більшість європейських країн не структурують дошкільні програми відповідно до дисциплінарної моделі (розподіл сфер, таких як шкільні предмети), натомість вони визначаються як широкі сфери навчання та розвитку у формі тематичної навчальної програми, інтегрований (міждисциплінарний) підхід, розробка освітніх проєктів тощо.

У закладах дошкільної освіти в країнах Європи широко використовуються різні засоби фізичного виховання, які враховують особливості рухового розвитку дошкільників, а також регіональну специфіку. Наприклад, у Фінляндії, вважаючи, що фізичне виховання в дошкільний період має сприяти вдосконаленню рухової координації та основних рухових умінь і навичок, всіляко заохочуються прояви ініціативи і допитливості. У цій державі в програму фізичного виховання дошкільників включені такі види, як гімнастика, вправи під музику, рухові і спортивні ігри, катання на лижах, ковзанах, навчання плаванню, розважальне орієнтування. У Великобританії основними видами діяльності дошкільників на заняттях з фізичного виховання є гімнастика, танці і рухливі ігри. Різноманітність типів дошкільних закладів і програм відображає особливість концепції дошкільного виховання у Великобританії: дитина є активним суб'єктом пізнання навколишнього середовища. У Данії широко використовуються різні фізичні вправи під музичний супровід. У Болгарії особлива увага приділяється навчанню плаванню. У Німеччині на заняттях використовуються рухливі ігри, гімнастика, біг, стрибки, метання; часто в програму включаються ігри на воді, навчання плаванню та стрибки на батуті. Система фізичного виховання у цій країні заснована на ситуативно-орієнтованій концепції дошкільного виховання, для якої характерні: відкрите планування за участю дітей; навчання на базі реальних життєвих зв'язків; єдність гри і навчання; різновікова організація життя та діяльності; зв'язок із громадськістю; співробітництво батьків і дошкільного закладу тощо (Рачковська, 2018; Красов, Кусай, 2019; Shonkoff, Richter, van der Gaag, Bhutta, 2012).

Розвиток дошкільної освіти України відбувається у межах

розбудови національної системи освіти, застосування в освітньому процесі закладів дошкільної освіти кращого зарубіжного досвіду. Модернізація дошкільної освіти з урахуванням кращих світових та європейських зразків зумовлює потребу в перегляді нормативно-правового регулювання дошкільної освіти, програмно-методичного та змістовно-технологічного забезпечення.

Наразі посилюється потреба в оновленні змісту програм розвитку дітей дошкільного віку, реалізації оновленого базового компоненту дошкільної освіти, розробленні програм із формування наскрізних умінь дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку, враховуючи зміст державних стандартів дошкільної освіти (2021) та початкової освіти (2018). Особливої уваги набуває здійснення компетентного, особистісно-орієнтованого, інтегрованого, діяльнісного, інклюзивного підходів у фізичному вихованні дошкільників.

У Державному стандарті дошкільної освіти (Базовому компоненті дошкільної освіти) визначено форми участі батьків у набутті їхніми дітьми компетентностей під час здобуття дошкільної освіти. У зв'язку із цим виникає потреба у розробленні програм щодо співпраці закладу дошкільної освіти з батьками.

Також важливо спрямувати зусилля на забезпечення якості дошкільної освіти в умовах дистанційного та змішаного навчання, підвищення педагогами рівня володіння цифровими інструментами для розроблення дидактичних кейсів, портфоліо, оволодіння ними алгоритмами дій щодо організації освіти дітей у дистанційному режимі тощо.

Таким чином, можна дійти висновку, що система фізичного виховання дошкільників в Україні слідує загальноєвропейським тенденціям розвитку, які пов'язані з визнанням важливості освіти

дітей дошкільного віку, впровадженням комплексного підходу до освітнього процесу, залучення батьків до процесу навчання і виховання, варіативність та інтегративність при розробці навчальних програм тощо. В той же час, в

Україні існує потреба у вдосконаленні нормативно-правового, програмно-методичного та змістовно-технологічного забезпечення дошкільного виховання.

Перспективи подальших досліджень полягають у ви-

вченні форм організації фізичного виховання дітей у закладах дошкільної освіти зарубіжних країн.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє, що не існує конфлікту інтересів.

Література

1. Козак Л. Сучасна дошкільна освіта: європейський досвід. Освітологічний дискурс. 2017. № 3-4 (18-19). С. 235-251.
2. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. 2016. Режим доступу: <http://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>
3. Воронов В.А. та ін. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку / Національна академія педагогічних наук України. Київ: ФОП Ференець В.Б., 2020. 44 с.
4. Косенчук О.Г. Світові тенденції та напрями розвитку дошкільної освіти. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2021. Випуск 31. С. 43-56. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2021-31-43-56>
5. Красов О.І., Кусай М.В. Організація фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми 3-6 років у дошкільних закладах за кордоном. Молодий вчений. 2019. № 4.1 (68.1). С. 201-207.
6. Красюк Л. Фізичне виховання дітей дошкільного віку як педагогічна проблема. Науковий вісник мну імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2019. № 1 (64). С. 130-134. <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/Ped-visnyk-64-2019-25.pdf>
7. Кремень В. Освіта дітей раннього та дошкільного віку в контексті їх безперервного розвитку. Вісник національної академії педагогічних наук України. 2021. № 3 (2). С. 1-8. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-1-1>
8. Пангелова Н., Круцевич Т., Пангелов Б., Рубан В. Особливості морфофункціонального і психофізичного стану дітей 6-річного віку як складових готовності до шкільного навчання. Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія. 2023. № 1. С. 75-82. <https://doi.org/10.32652/spmed.2023.1.75-82>
9. Парамонова Л.А., Протасова Е.Ю. Дошкольные и начальное образование за рубежом: история и современность. М.: Просвещение, 2001. 231 с.
10. Пасічник В., Петрина Р. Сучасні підходи щодо поєданого фізичного і розумового розвитку дітей старшого дошкільного віку. Молода спортивна наука України. 2012. Т.2. С. 150-155. <https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/1204/1/Pasich.pdf>
11. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної

References

21. Kozak L. (2017). Modern preschool education: European experience. *Osvitologichnii diskurs*, 3-4 (18-19): 235-251. (In Ukrainian).
22. Kontseptsiiia «Nova ukrainska shkola» [Elektronnyi resurs]. 2016. Rezhym dostupu: <http://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf> (In Ukrainian).
23. Voronov V.A. ta in. (2020). Concept of education of early and preschool children / *Natsionalna akademiya pedagogichnikh nauk Ukraini*. Kiiv. (In Ukrainian).
24. Kosenchuk O.G. (2021). World trends and directions of preschool education development. *Pedagogichna osvita: teoriya i praktika*, 31: 43-56. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2021-31-43-56> (In Ukrainian).
25. Krasov O.I., Kusai M.V. (2019). Organization of physical culture and health work with children aged 3-6 years in preschools abroad. *Molodii vchenii*, 4.1 (68.1): 201-207. (In Ukrainian).
26. Krasnyuk L. (2019). Physical education of preschool children as a pedagogical problem. *Naukovii visnik mnu imeni V.O. Sukhomlinskogo. Pedagogichni nauki*, 1 (64): 130-134. <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/Ped-visnyk-64-2019-25.pdf> (In Ukrainian).
27. Kremen V. (2021). Education of early and preschool children in the context of their continuous development. *Visnik natsionalnoi akademii pedagogichnikh nauk Ukraini*, 3 (2): 1-8. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-1-1> (In Ukrainian).
28. Pangelova N., Krutsevich T., Pangelov B., Ruban V. (2023). Peculiarities of the morphofunctional and psychophysical state of 6-year-old children as components of readiness for schooling. *Sportivna meditsina, fizichna terapiya ta yergoterapiya*, 1: 75-82. <https://doi.org/10.32652/spmed.2023.1.75-82> (In Ukrainian).
29. Paramonova L.A., Protasova Ye.Yu. (2001). *Preschool and primary education abroad: history and modernity*. Moscow.
30. Pasichnyk V., Petryna R. (2012). Modern approaches to the combined physical and mental development of older preschool children. *Moloda sportyvna nauka Ukrainy*, 2: 150-155. <https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/1204/1/Pasich.pdf> (In Ukrainian).

- освіти), нова редакція: наказ Міністерства освіти і науки України № 33 від 12.01.2021 р. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21#Text>
12. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: постанова Кабінету міністрів України від 21.02.2018 р. № 87. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#n12>
  13. Рачковська Н.О. Особливості фізичного виховання дітей дошкільного віку у зарубіжних країнах. Наукові записки: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв. Серія «Мистецтво» / Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського; ред.: Л.В. Старовойт, Л.М. Ліхницька. Вінниця: «Фірма «Планер», 2018. С. 165-168.
  14. Сазонова Д. С., Зєбзеєва В. А. Системи дошкільного образования за рубежом: их педагогический потенциал. JSRP. 2014. №8 (12). С.161-166.
  15. A World Ready to Learn: Prioritizing quality early childhood education: UNICEF, 2019. <https://data.unicef.org/resources/a-world-ready-to-learn-report/>
  16. European Commission. Early childhood education and care: providing all our children with the best start for the world of tomorrow. Brussels: European Commission, 2011. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0066:FIN:EN:PDF>
  17. García J.L., Heckman J.J., Leaf D.E., Prados M.J. *The life-cycle benefits of an influential early childhood program* (No. w22993). National Bureau of Economic Research, 2016. DOI 10.3386/w22993
  18. Kayhan N., Pistav Akmese P. Examining the preschool educational institutions in European Union Countries and in Turkey. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 2012. Vol. 46. P. 1517-1521. doi: 10.1016/j.sbspro.2012.05.332
  19. Mavrić M., Fetić M. Preschool education in Europe. *International Journal of Early Childhood Special Education*. 2022. Vol. 14, Issue 03. P. 1307-1315. https://www.researchgate.net/publication/360167485_PRECHOOL_EDUCATION_IN_EUROPE
  20. Shonkoff J.P., Richter L., van der Gaag J., Bhutta Z.A. An integrated scientific framework for child survival and early childhood development. *Pediatrics*. 2012. Vol. 129 (2). P. 460-472. doi: 10.1542/peds.2011-0366 pmid:22218840.
  31. Pro zatverdzhennia Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity (Derzhavnoho standartu doshkilnoi osvity), nova redaktsiia: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy № 33 vid 12.01.2021 r. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21#Text> (In Ukrainian).
  32. Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu pochatkovoї osvity: postanova Kabinetu ministriv Ukrainy vid 21.02.2018 r. № 87. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#n12> (In Ukrainian).
  33. Rachkovska N.O. (2018). Peculiarities of physical education of preschool children in foreign countries. *Naukovi zapysky: zbirnyk materialiv nauko-vo-praktychnoi konferentsii vykladachiv i studentiv fakultetu doshkilnoi, pochatkovoї osvity ta mystetstv. Seriia «Mystetstvo» / Vinnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet im. M. Kotsiubynskoho; red.: L.V. Starovoit, L.M. Likhitska. Vinnytsia: «Firma «Planer», 165-168. (In Ukrainian).*
  34. Sazonova D. S., Zebzeeva V. A. (2014). Systems of preschool education abroad: their pedagogical potential. *JSRP*, 8 (12): 161-166.
  35. A World Ready to Learn: Prioritizing quality early childhood education: UNICEF, 2019. <https://data.unicef.org/resources/a-world-ready-to-learn-report/>
  36. European Commission (2011). Early childhood education and care: providing all our children with the best start for the world of tomorrow. Brussels: European Commission. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0066:FIN:EN:PDF>
  37. García J.L., Heckman J.J., Leaf D.E., Prados M.J. (2016). *The life-cycle benefits of an influential early childhood program* (No. w22993). National Bureau of Economic Research. DOI 10.3386/w22993
  38. Kayhan N., Pistav Akmese P. (2012). Examining the preschool educational institutions in European Union Countries and in Turkey. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46: 1517-1521. doi: 10.1016/j.sbspro.2012.05.332
  39. Mavrić M., Fetić M. (2022). Preschool education in Europe. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 14 (03): 1307-1315. https://www.researchgate.net/publication/360167485_PRECHOOL_EDUCATION_IN_EUROPE
  40. Shonkoff J.P., Richter L., van der Gaag J., Bhutta Z.A. (2012). An integrated scientific framework for child survival and early childhood development. *Pediatrics*, 129 (2): 460-472. doi: 10.1542/peds.2011-0366 pmid:22218840.

Мацола Ксенія

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
м. Дніпро, вул. Набережна Перемоги, 10, 49094, Україна
e-mail: kozlovska.ksusha@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8349-7064>